

hláská

ročník XXXI, 2020, č. 4

Tvrz ve Svaté Dobrotivé

Petr Rožmberský

Mezi Zaječovem a Novou Vsí (okr. Beroun) se nalézá areál kláštera Svatá Dobrotivá. Jmenoval se původně klášter na Ostrově a byl založen roku 1262/1263 Oldřichem Zajícem z Valdeka. Byli do něj uvedeni mniši augustiniáni a klášter nadán pozemkovým majetkem. Příslušníci rodu Zajíců pak byli pohřbíváni v klášterním kostele. V roce 1327 klášter získal ostatky sv. Dobrotivé (Benigny), po níž se pak i nazýval. Od rodu zakladatelů i jiných dobrodinců dostával další nemovitý majetek, konaly se k němu slavné poutě. Husité klášter vypálili a mnichy povraždili. Klášter byl posléze znovu osazen augustiniány a patroni, páni Zajícové, jej stavebně obnovili. V 16. století však patroni zchudli, obyvatelstvo přecházelo k protestantům a augustiniáni postupně do roku 1552 klášter opustili.¹⁾

Panské sídlo v literatuře

Zajícové po odchodu mnichů proměnili klášter a jeho pozemkový majetek v běžný zemskodeskový statek. Stalo se to za Jana III. Zajíce z Házmburku, který zemřel roku 1553 (na Budyni) a zanechal syny Václava, Mikuláše, Jiřího a Kryštofa. Ti se o zděděný majetek rozdělili až roku 1558, přičemž zboží kláštera sv. Dobrotivé připadlo nejstaršímu Václavovi, který byl nejvyšším mistrem maltézského převorství ve Strakonici. Václav později postoupil klášter bratru Jiřímu, který se psal pánem na Mšeném (dnes Mšené-lázně), Hostěnicích a Sv. Dobrotivé. Klášterní monografie říká: „On byl prvním, jenž zarazil sídlo své v klášteře, vystavěv pro sebe druhou fortu na polední stranu, kde ob čas sám přebýval a dohlížel na úředníka svého, který v klášteře sídlil a vedl správu zboží klášterního“ (původ informace se však nepodařilo zjistit). Úředníkem, který založil roku 1578 urbář klášterního zboží, tu byl Jiljí Mrakotínský z Chrástu, dalšími úředníky uvedenými v urbáři byli Víta ze Rzávého (1581), Václav Špulíř z Jíter (1583) a Daniel Vlčkovský z Hory Tábor (1586), vesměs příslušníci drobné šlechty.²⁾

Václav Zajíc, nejvyšší mistr strakonického převorství, oproti výše uvedené informaci obdržel zboží kláštera sv. Dobrotivé od bratrů až roku 1569 († 1578). Jiří Zajíc dostal při dělení tvrz Mšený s příslušenstvím, zemřel roku 1580 a z jeho synů Viléma a Václava ujal Mšený prvně jmenova-

ný. Jak ve Mšeném, tak v Hostěnicích v té době existovaly tvrze.³⁾ Vilém Zajíc zdědil také Sv. Dobrotivou.⁴⁾ Podle urbáře statku Sv. Dobrotivá zde rozhodovala v hospodářských věcech v letech 1581 a 1585 Anna Zajícová rozená z Lestkovce na Mšeném,⁵⁾ vdova po Jiřím Zajíci a zřejmě poručnice ještě nedospělého Viléma Zajíce.

Klášter sv. Dobrotivá, letecký pohled z r. 2011 (<https://mapy.cz>).

Dospěší Vilém Zajíc pak roku 1591 prodal zboží kláštera sv. Dobrotivé Ladislavu z Lobkovic na Zbiroze. Kostelní věci dal prý odvézt na Budyni a Mšený (na Litoměřicku), kam se z kláštera odstěhoval. Lobkovic se zapletl do spiknutí proti Rudolfovi II. a v letech 1593/1594 o panství Zbiroh se zbožím kláštera sv. Dobrotivé přišel – bylo mu zkonfiskováno a stalo se součástí císařských majetků v Čechách.⁶⁾ V Sedláčkově Místopisném slovníku stojí, že Vilém Zajíc roku 1591 prodal Ladislavovi staršímu z Lobkovic na Zbiroze klášter, tvrz s poplužním dvorem a příslušné vsi.⁷⁾ Encyklopedie tvrzí tvrz ve Sv. Dobrotivé (Zaječově) neuvádí.⁸⁾ Je evidentní, že klášterní monografie předpokládá, že Vilém Zajíc bydlel ve Sv. Dobrotivé.

Důvod, proč by jak Jiří, tak Vilém Zajícové měli bydlet ve Sv. Dobrotivé, když měli k dispozici tvrz ve

Mšeném, by jen hypoteticky mohl spočívat v pronájmu statku Mšený. Víme totiž, že ještě když drželi synové Jana Zajíce dědictví po otci v neděli (1557), probíhalo na tvrzi Mšený jednání s nájemci statku.⁹⁾ Je teoreticky možné, že mšecký statek i s tvrzí byl pronajímán i nadále a tak vystala potřeba zřízení nového sídla ve Sv. Dobrotivé.

Tvrz v pramenech

V roce 1591 Vilém Zajíc z Házmburku na Mšeném a klášteře sv. Dobrotivé, nejvyšší a dědičný truksas a kuchmistr Království českého, dal zapsat do zemských desek, že prodal své dědictví, klášter Svaté panny Dobrotivé na Ostrově s poplužním dvorem, vsi Zaječov a Těně celé, ve vsích Těškov, Dlouhá Lhota, Dlouhý Újezd, Třtěnice, Drozdov, Záluží, Jivinu „což tu má“, celé pusté vsi Kvaň a Borek, dva mlýny, pilu, cihelnu, pivovar a veškeré příslušenství Ladislavovi staršímu z Lobkovic na Zbiroze a Mostském hradě za 13 500 kop českých grošů. Suma byla hotově zaplacená a dědictví mu bylo ihned postoupeno. V přípisu (juxta) z roku 1592 stojí, že Vilém Zajíc na Mšeném postupuje Ladislavu z Lobkovic také ještě pustou ves Doubravici, kterou koupil jeho otec Jiří Zajíc na Mšeném a klášteře sv. Dobrotivé roku 1574 a na kterou se při prodeji roku 1591 zapomnělo.¹⁰⁾ Poznáváme rozsah klášterství, o sídle vrchnosti se nehovoří, u kláštera je jmenován jen poplužní dvůr a hospodářské objekty.

V době prodeje však byl Vilém Zajíc silně zadlužený a snažil se tímto způsobem nejspíše vyhnout exekuci. Ovšem v roce 1592 došlo na nátlak věřitelů k úřednímu odhadu uvedeného Vilémova zboží kláštera sv. Dobrotivé. Odhad byl daleko podrobnější než uvedená prodejní smlouva. Ve vesnicích jsou jmenováni jednotliví držitelé usedlostí se svými povinnosti vůči vrchnosti. Odhadnut byl také dominikál: „Tvrz a klášter Svaté panny Dobrotivé na Ostrově s dvorem poplužním, chlívy, stájemi, stodolou, maštalemi, pivovarem, s štěpničkou, chmelnicí“ na pouhých 255 kop českých grošů. Odhad byl proveden ve prospěch věřitele Fridricha Zapského ze Zap na Ctiněvsi a Víně, od něhož si Vilém Zajíc půjčil 2050 kop českých grošů. Zaplacený musely být také úroky a úřední náklady, celkem 2692 kop 21 grošů 6 denárů. Tvrz s příslušenstvím je zmíněna ještě jednou v juxtě.¹¹⁾

Věřitel byl zřejmě uspokojen a zboží kláštera sv. Dobrotivé zůstalo v majetku Ladislava z Lobkovic, který se v roce 1593 pokusil veškerý svůj rozsáhlý majetek převést na manželku a zachránit jej tak před zkonfiskováním, což se však nepodařilo. Mezi jeho majetkem je jmenován také klášter sv. panny Dobrotivé na Ostrově s poplužním dvorem a příslušné vesnice (jako v roce 1591, viz výše).¹²⁾ O tvrzi se nehovoří.

Také ještě v dopisech zbirožského hejtmána Jana Kolence z Kolna z roku 1638 je v souvislosti se Sv. Dobrotivou řečeno, že páni Zajícové mnoho let „na klášteře bytem byli“, ale nyní je kostel i konvent většinou na spadnutí. Též je tu zmínka o panu Vilémovi, „na téměř klášteře bydlícím“, který jej roku 1591 prodal Lobkovicovi.¹³⁾

Stavební záležitosti

Klášter sv. Dobrotivé za svou existenci několikrát zpustl a byl opět obnoven. Za husitských válek byl vypálen, na konci 15. století se převor vypravil do Říma, aby

Klášter sv. Dobrotivá na výřezu ze staré pohlednice, v popředí jižní křídlo (<https://aukro.cz/svata-dobrotiva-klaster-zajecov-brdy-beroun-6937085566>).

Klášter sv. Dobrotivá, pohled od východu (https://skrysovak.rajce.idnes.cz/klaster_augustinianu_v_e_Svate_Dobrotive_Zajecove/).

vymohl odpustky pro ty, co přispějí na obnovu kláštera, okolo poloviny 16. století byl opuštěný, za třicetileté války roku 1627 byl kromě kostela pustý a zbořený. Roku 1676 byl navrácen bez pozemků augustiniánům, kteří začali se stavbou nového kláštera (dostavěn roku 1720).¹⁴⁾ Datace dostavby je asi přehnaná, viz dále. Nové klášterní křídlo stavěl architekt Jakub Canavalle. Veškeré stavby obnoveny opět roku 1886. Ze starší doby se uvnitř zachoval gotický portálek z kuchyně do spíže.¹⁵⁾

Zajímavé informace přináší encyklopedie klášterů. Když augustiniáni z pražského konventu sv. Tomáše na Malé straně přišli po navrácení Sv. Dobrotivé do kláštera (1676), nenašli v místě vhodné obydlí a přebývali zatím v dřevěném provizoriu (z prken zhotoveno několik světniček¹⁶⁾). Přikročili nejprve ke stavbě kostela, kaple, věže (1682). V následujících letech se stavělo východní křídlo konventu včetně nového refektáře v nároží, údajně dokončeného roku 1683. Poté se zase pokračovalo v pracích na kostele (výměna krovu). Teprve potom začala výstavba jižního křídla konventu – poslední fáze prací probíhala po roce 1685. Západní křídlo, které by uzavřelo rajskou zahradu, se již nikdy nedočkal realizace. Roku 1785 za josefských reforem byl klášter zrušen a konvent upraven na faru a školu. V roce 1886 začala obnova chrámu, roku 1894 se dočkal renovace i konvent.¹⁷⁾

Zachovalý gotický sedlový portálek ve východním křídle konventu ukazuje, že nevzniklo jako barokní

novostavba, ovšem pravidelná dispozice obou křídel ukazuje, že přestavba byla velmi radikální. Vnitřní prostory mají běžné dvoutraktové uspořádání.¹⁸⁾

V památkovém katalogu Národního památkového ústavu (areál kláštera chráněn od roku 1958) jsou další zajímavé informace: „Po pozdně gotické přestavbě byl klášter opevněn kamennou zdí s baštami v nárožích“. Po dokončení patrového konventu došlo v letech 1713–1719 na zásadní přestavbu kostela. Západní stranu konventu uzavírá ohradní zeď s bránou v severozápadním nároží. Areál doplňuje úsek ohradní zdi s klenutou branou severovýchodně od presbytáře a zahrada obehnaná kamennou zdí jižně od konventu. V roce 1990 byl klášter navrácen augustiniánům.¹⁹⁾

Ve starším evidenčním listu této kulturní památky z roku 1969 jsou mimo gotického portálku v kuchyni zmíněny ještě dva jiné ve sklepech. Z neobnoveného západního křídla zůstala přízemní zeď s několika okenními otvory.²⁰⁾ Ani encyklopedie klášterů, ani dokumenty památkového ústavu se o tvrz či panském sídle nezmiňují.

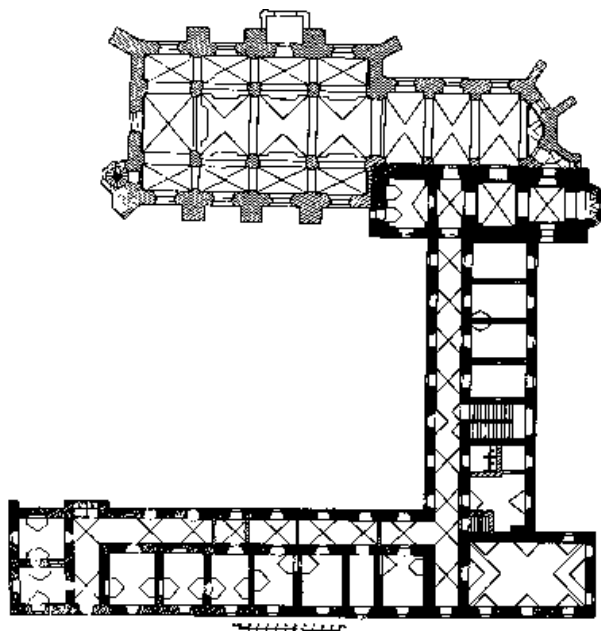
Rozvaha na závěr

Podle výše uvedené literatury se po opuštění kláštera mnichy stal klášter před rokem 1553 zemskodeskovým statkem Zajíců z Házmburku. V jaké byl v té době stavební kondici, nevíme, ale jeho opuštění naznačuje, že nebyla dobrá. Je možné předpokládat, že při klášteře od jeho počátků existoval poplužní dvůr, zajišťující mnichům čerstvé potraviny. Zajícové tu pak měli své správce (úředníky), kteří řídili hospodaření; ti mohli bydlet v konventu, popřípadě v obytném objektu ve dvoře.

Nejvyšší mistr strakonických johanitů Václav Zajíc obdržel od bratrů statek Sv. Dobrotivou roku 1569 a měl jej později postoupit svému bratru Jiřímu. To by se muselo stát před rokem 1578, kdy Václav zemřel. Znamená to, že by renesanční panské sídlo, které měl podle neověřené zprávy v klášteře zřídit, vzniklo v 70. letech 16. století a mělo sloužit k jeho občasnému pobytu. Vystavění druhé brány na jižní stranu by toto sídlo kladlo do jižního křídla konventu. Ke zřízení panského sídla by zřejmě stačily jen nenáročné úpravy interiérů (přepřičkování a pod.). Někdy předtím (nebo zároveň se zřízením sídla?) měl být klášter, nalézající se na mírném návrší nad rybníky, opevněn zdí s nárožními baštami. To nápadně připomíná situaci ve Strašíně (okr. Klatovy), kde byl farní kostel s poustevnou stojící na ostrožně, taktéž obehnan hradbou s nárožními, zčásti dochovanými baštami se střílnami, upravenými na kaple; opevnění má být pozdně gotické.²¹⁾

Poté, co klášter přešel pod zbirožské panství, není uváděn žádný zdejší úředník; bývalý klášterní statek byl zřejmě spravován přímo zbirožskými hejtmany, v poplužním dvoře hospodařil šafář. Kněz Šebestián přijatý rokycanským děkanem na výpomoc v duchovní správě (1641–1647) se usadil v opuštěném klášteře, kde obýval staré muzeum, nynější refektář. V letech 1665–1667 v místnosti nad nynějším refektářem přebýval poustevník.²²⁾

V odhadu použitý obrat „tvrz a klášter“ evokuje možnost, že jde o dva objekty. V tom případě bychom tvrz hledali v prostoru poplužního dvora s pivovarem, jak bývalo obvyklé v jiných případech. Po připojení ke zbirožskému panství byl zřejmě zdejší pivovar zrušen (viz dále).

Klášter sv. Dobrotivá, půdorys (citace v pozn. 15, s. 6).

Klášterní monografie říká, že tam, kde se později nacházela klášterní zahrada (jižně a východně od kláštera) a palouk zvaný „Starý dvůr“, bývalo panské hospodářství, kde se chovaly hlavně ovce. Hospodářské stavení blízko kláštera by v případě požáru mohlo ohrozit klášter, a proto mniši žádali císaře Karla VI. (vládl 1711–1740), aby jim byl dvůr s pozemky darován; dvůr byl zrušen, pozemky rozprodány mezi poddané a starý dvůr s chatrnými místnostmi dány klášteru s podmínkou, že sešlý dvůr bude stržen a nový nepostaven (srovnej s následující informací z urbáře). Dále musel klášter tímto pozemkem umožnit příjezd povozů k vrchnostenské pile a k vysoké peci.²³⁾

Zbirožský urbář z roku 1652 zaznamenal vrchnostenské objekty při klášteře následovně: Klášterní mlýn ležící na potoce tekoucím z rybníka byl na stavení dobrý, míval před konfiskací (před 1593) dvě moučná kola a stoupu, nyní jedno a stoupu a je při ní pila. Dále uvedeny povinnosti mlynáře. Klášterský dvůr je vystavěn ze dřeva, s jednou stodolou o dvou mlatech, je při něm štěpnice. Uvedeny pozemky náležející ke dvoru, chovaly se v něm (před 1593) čtyři klisny, 35 krav a 20 jalovic, nyní 13 krav a stejný počet jalovic. Nedaleko kláštera byla také železná huť s vysokou pecí a hamrem, která se pronajímala. Jiným inkoustem je později připsáno, že toto staré stavení klášterského dvora 83 kroky dlouhé a 22 široké bylo bez pozemků v roce 1738 oproti činži postoupeno klášteru sv. Benigny (tj. Dobrotivé). Pozemky od dvora byly rozděleny mezi tři zřízené dominikální usedlosti.²⁴⁾ Z dvorských pozemků nejspíše vzniká Nová Ves.

Dále je v urbáři poznamenáno, že ten dvůr pochází od vsi Ostrova, která byla spálena Žižkou spolu s klášterem. Potom, když pání Zajícové na Valdeku, patroni kláštera, „nejsouce žádní řeholníci přítomni“, z pozemků té pusté vsi zřídili poplužní dvůr, „a tu mnoho let bytem zůstávali“, až naposledy skrze zadlužení jednoho pána Zajíce na Valdeku odhadáni, a klášter připadl pánu z Lobkovic ke Zbirohu, kam až doposavad náleží.²⁵⁾ Jak jsme již ukázali, klášter byl sice založen Zajíci z nedalekého hradu Valdeku, ten se však již před polo-

Areál kláštera sv. Dobrotivé na I. vojenském mapování z let 1764–1768 (citace v pozn. 27).

vinou 14. století ocitl v rukách jiného rodu.²⁶⁾ Opět se však objevuje údaj, že Zajícové bydleli v poplužním dvoře.

Na I. vojenském mapování (1764–1768), kresleném od oka, je zachycen klášterní areál obklopený rybníky. Omylem není zakresleno východní křídlo konventu. Západně od ohrazeného areálu zahrady s vodním zdrojem je situován mlýn. Na jižním okraji zahrady stojí při hradbě jakési stavení. Na východě je za cestou (to je cesta k pile a peci) ještě jeden úzký ohrazený okrsek se dvěma objekty.²⁷⁾ V těchto místech tedy nejspíše stával starý poplužní dvůr.

Areál kláštera sv. Dobrotivé na mapě stabilního katastru z r. 1839.

Již měřená mapa stabilního katastru z roku 1839 zaznamenala mimo severní strany kolem kláštera sady, na východě protnuté onou cestou, při níž se tehdy nalézalo větší zděné obdélné stavení a při něm menší roubené. U nich je čtvercová okrasná zahrada.²⁸⁾ Objekty již nestojí.

Spíše se však přikláníme k tomu, že panské sídlo nazývané také tvrzí

bylo ve Sv. Dobrotivé zřízeno v jižním křídle konventu, nejspíše jen malonákladovou úpravou, neboť pro prvotní

občasný pobyt (který se snad později změnil za trvalejší?) nemnoho majetné vrchnosti popřípadě pro obydlí úředníka by nebylo ekonomické stavět nový objekt. Další přestavby kláštera zřejmě zcela setřely stopy po panském sídle, nazývaném také tvrzí. Jsou-li některé konstrukce jižního křídla renesanční nebo starší není známo, ale zdá se, že nikoli. Roku 1676 tu nejspíše byly jen zříceniny a muselo být zbudováno pro mnichy dřevěné provizorium. Objekty starého poplužního dvora ani případné nárožní bašty již dávno neexistují.

Poznámky: 1) Stručně podle Brand, B. M.: Klášter Svato-dobrotivský. Praha 1907, s. 7–40. 2) Citace v pozn. 1, s. 41–42, 59. 3) Sedláček, A.: Hrad, zámky a tvrze Království českého XIV. Praha 1923, s. 21, 28–29, 423. 4) Ščk. [Sedláček, A.]: Z Hasenburka. In: Ottův slovník naučný X. Praha 1896, s. 933. 5) Citace v pozn. 1, s. 44. 6) Citace v pozn. 1, s. 40–50. 7) Sedláček, A.: Místopisný slovník historický Království českého. Praha 1908, s. 143. 8) Kolektiv: Encyklopedie českých tvrzí III. Praha 2005. 9) Citace v pozn. 3, s. 27–28. 10) Národní archiv Praha, fond Desky zemské větší, kniha č. 26, fol. C17–C17v (dále jen NA DZV a č. knihy). 11) NA DZV 26, fol. H6v–H9. 12) NA DZV 26, fol. O10–O12. 13) Pohl, J. (ed.): Dopisy Jana Kolence z Kolna, hejtmána JMCské panství Zbirova, Točnicka, Dvora Králova z let 1637–1639. Praha 1909, s. 47, 53. 14) Citace v pozn. 7, s. 142–143. 15) Podlaha, A.: Soupis památek historických a uměleckých IX. Politický okres Rokycanský. Praha 1900, s. 5, 18. 16) Citace v pozn. 1, s. 57. 17) Vlček, P. – Sommer, P. – Foltýn, D.: Encyklopedie českých klášterů. Praha 1997, s. 692. 18) Citace v pozn. 17, s. 693. 19) <https://www.pamatkovykatalog.cz/klastery-svato-dobrotiva-2144128>. 20) https://iispp.npu.cz/mis_public/document_Detail.htm?id=834187. 21) Knoflíček, Z.: Zapomenutý hrad Strašín, Hláška – zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka VIII/1997, č. 4, s. 56–59. Podrobně o poustevně s vyobrazením bašt na mapě z r. 1752 Rožmberský, P. – Krčmář, L.: Poustevníci, poustevny a pouště v Plzeňském kraji. Domažlice 2014, s. 88–90. 22) Citace v pozn. 1, s. 59. 23) Citace v pozn. 1, s. 67–68. 24) Státní oblastní archiv Praha, fond VS Zbiroh, inv. č. 1, Urbář panství Zbiroh 1652, fol. 23–23v, 59–60v, 102. 25) Citace v pozn. 24, fol. 61. 26) Sedláček, A.: Hrad, zámky a tvrze Království českého VI. Praha 1889, s. 177. 27) <https://mapire.eu>. 28) <https://archivnimapy.cz> – katastr Zaječov.

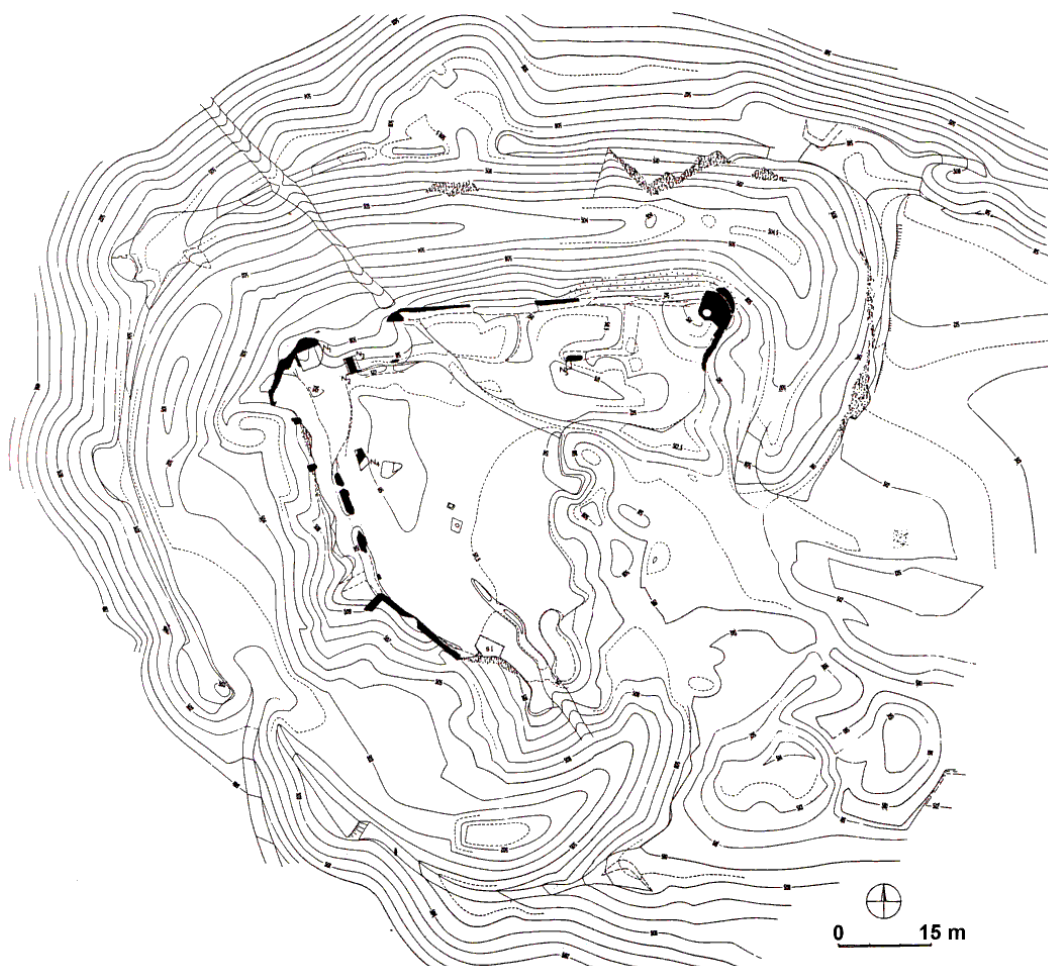
Zemní bašta na hradě Džbánu

Jiří Varhaník

Bezejmenný hrad, dnes známý, podle opukového masivu na němž spočívá, jako Džbán (k. ú. Mutějovice a Lhota, okr. Rakovník), se stal předmětem intenzivnějšího zájmu odborné literatury až v souvislosti s jeho zařazením mezi hradní stavby spojované s typem tzv. francouzského kastelu.¹⁾ Pozůstatky jeho zdíva z nepřilíhající odolné opuky byly závažným způsobem narušeny lámáním kamene, a v důsledku těchto poškození je samotná rekonstrukce průběhu zaniklých úseků zdíva, a tudíž celého půdorysu hradu do určité míry závislá na starších popisech, plánech a vyobrazeních,

pocházejících převážně z 19. a 20. století, které shrnul T. Durdík.²⁾

Hrad zaujímá severozápadní konec ostrožny, již využívalo již podstatně starší a rozsáhlejší halštatsko-laténské hradiště. Jednoduchá dispozice hradu měla tvar přibližně rovnostranného trojúhelníka, s otupeným vrcholem na západní straně nad opyšem. Jihovýchodní čelní hradbu zesilovaly tři válcové věže, ze kterých se částečně zachovala pouze severní, podle starších plánů nejmenší. K hradbám přiléhaly obytné budovy, z nichž jsou patrné zbytky zdíva zejména na jihozápadní a částečně též na severní straně. Hrad je ze

Obr. 1: Džbán (okr. Rakovník) – zaměření hradu, provedené Archeologickým ústavem ČSAV v Praze v letech 1983–85 (Podle T. Durdíka (První citace v pozn. 1, s. 63)).

všech stran obklopen hlubokým a širokým příkopem, na vstupní jihovýchodní straně uprostřed zavezeným. Před příkopem probíhá na strmě spadajících svazích ostrožny masivní a vysoký val, který však na vstupní, nejvíce ohrožené straně chybí.

V souvislosti s uvedeným zájmem o bližší poznání hradu od 70. let minulého století zde byl v letech 1974–1975 realizován komplexní povrchový a malý zjišťovací výzkum.³⁾ Vyhodnocení nálezů vedlo k závěru, že nasvědčují poměrně krátkému období života hradu, a to od konce první poloviny 13. století do pokročilejšího průběhu jeho druhé poloviny.⁴⁾ Hlavní příčina opuštění hradu byla spatřována ve statické poruše v podloží, vyvolané vylámaním hlubokého příkopu.⁵⁾

V letech 1983–85 uskutečnil Archeologický ústav ČSAV v Praze polohopisné a výškopisné zaměření areálu hradu včetně příkopu a valu.⁶⁾

Na rozdíl od silně zdevastované vlastní stavby hradu se poměrně dobře zachoval obvodní val, prokopaný na jihozápadní straně v souvislosti se zřízením novověké komunikace pro odvoz vytěženého kamene. Koruna valu je místy poměrně široká, T. Durdík konstatoval, že „před ní na několika místech vystupují nepravidelné terénní výstupky, které jsou zjevně pozůstatkem terénního reliéfu z doby před stavbou hradu.“⁷⁾ Na uvedeném zaměření hradu, které bylo opakovaně publikováno,⁸⁾ je lze velmi dobře sledovat (obr.

1). Přes nápadně pravidelné rozestupy těchto výstupků na západní a jihozápadní straně jejich utváření jistě nezakládá důvod s autorovým hodnocením nesouhlasit.

Oprávněné pochybnosti však může vyvolávat největší z těchto výstupků, situovaný na severní straně, který předstupuje před úroveň koruny valu o více než 10 m. Jde o objekt téměř půlkruhového půdorysu s výjimkou nevelké deformace na severozápadní straně, způsobenou v minulosti snad velkým vývratem. Jeho koruna na bočních stranách

Obr. 2: Džbán (okr. Rakovník) – zemní bašta, vyběhající z okružního valu na severní straně od západu (foto autor 2018).

Obr. 3: Džbán (okr. Rakovník) – deprese koruny obvodního valu, pohled od severu z čela zemní bašty. V pozadí eskarpa příkopu (foto autor 2018).

koresponduje s výškou valu, směrem k severu mírně klesá (obr. 2, 4), přičemž svažitosť jeho stěn je obdobná jako sklon vnější stěny valu. Nejpadnější indicií pro antropogenní původ tohoto objektu je zřetelná deprese koruny okružního valu právě v místech, kde se k němu uvedený objekt připojuje (obr. 3). Koruna valu archeologicky zkoumána nebyla a není tedy jisté, zda se na ní uplatňovalo nějaké lehké ohrazení či nikoli. Objekt není příliš dobře patrný na stínovaném digitálním modelu terénu,⁹⁾ zato je velice dobře zřetelný na vrstevnicovém plánu vzniklém díky zaměření v 80. letech minulého století (obr. 1).

Utváření tohoto rozměrného výstupku, organicky navazující na těleso valu, nápadně připomíná zemní baštu, jaké se v českých zemích budovaly v 15. a počátkem 16. století. Obdobné útvary vystupují z vnějšího valu, vyhozeného před příkopem, např. na Novém Herštejně.¹⁰⁾ V zemních opevněních hradů ze 13. století, pokud je lze do tohoto období bezpečně (či zatím alespoň odůvodněně) zařadit, se takovéto objekty samozřejmě vůbec nevyskytují.

Vzhledem k dosavadnímu dosti omezenému poznání hradu je předčasné vyvozovat z identifikace takového objek-

Obr. 4: Džbán (okr. Rakovník) – zemní bašta, vybíhající z okružního valu na severní straně od východu (foto autor 2018).

tu na hradě Džbánu nějaké jednoznačné závěry. V pracovní poloze lze uvažovat snad o pokusu o zajištění významné soutěsky Vrata, umožňující v těchto místech komunikaci středních a severních Čech – možná v plném rozsahu nerealizovaném – někdy v neklidných poměrech 15. století, přičemž v rámci tohoto záměru nemuselo jít o plnohodnotnou obnovu již zřejmě dlouho opuštěného hradu.

Poznámky: 1) Durdík, T.: *Kastellburgen des 13. Jahrhunderts in Mitteleuropa*. Praha 1994, s. 58–71; Durdík, T.: *Hrady kastelového typu ve střední Evropě*. Praha 1998, s. 62–76; Durdík, T.: *Hrad Džbán*. Praha 2011. 2) Durdík, T.: *Hrad Džbán*. Praha 2011, s. 10–22. 3) Citace v pozn. 2, s. 26–27. 4) Citace v pozn. 2, s. 34. 5) Citace v pozn. 2, s. 61. 6) Citace v pozn. 2, s. 35. 7) Citace v pozn. 2, s. 52. 8) Citace v pozn. 2, 3. strana obálky. 9) <https://ags.cuzk.cz/dmr/> [3. 4. 2020]. 10) Procházka, Z.: *Nové poznatky z výzkumu hradu Nového Herštejna*. In: *Castellologica bohémica* 6. Plzeň 1998, s. 205–228. Kastl, P.: *Úloha Nového Herštejna v česko-bavorském konfliktu*. In: *Castellologica bohémica* 17. Plzeň 2017, s. 263–266.

Martinice

Zdeněk Fišera

Obec Martinice v Krkonoších se nachází 3 kilometry jihojihovýchodním směrem od města Jilemnice. Žádná z publikací, které existují, nehovoří o tom, že by v Martinicích stávalo kdy šlechtické sídlo, nebo se zde zachovaly jeho určité pozůstatky či bylo blíže lokalizováno. Pouze zanikající ústní tradice starousedlíků posud říká, že v Martinicích stávala ve středověku také tvrz, ale bez jasné lokalizace. Mé dlouholeté bádání přineslo určité výsledky, které však zatím nedávají jednoznačnou odpověď. Vše by částečně vyřešil budoucí archeologický výzkum.

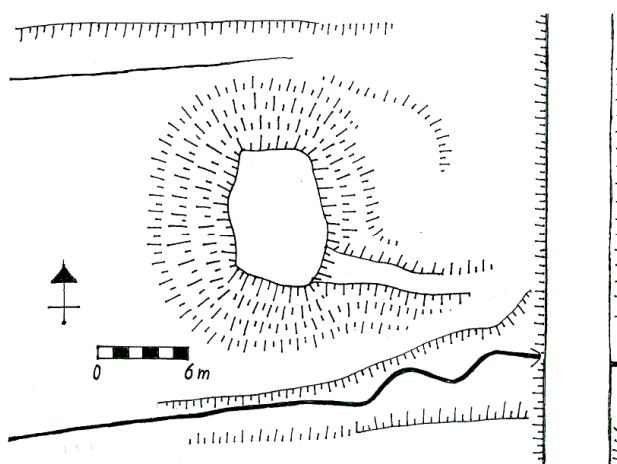
První písemná zmínka o Martinicích je z roku 1492. Obec byla do tohoto roku součástí panství hradu Štěpanice, náležející pánům z Valdštejna. Tohoto roku došlo k jeho rozdělení, kdy bylo z jeho poloviny vytvořeno nově vzniklé jilemnické panství.¹⁾ Počátky osady Martinice nejsou písemnými prameny doloženy, vše se zakládá pouze stále na nepodložených informacích a pověstech. Podle staré pověsti byly Martinice pojmenovány podle rytířského rodu Martini-

ců, spřízněných s branskými Valdštejny. Podle jiných dohadů bydlel na štěpanickém hradě Martin Valdštejn, který měl Martinice založit.²⁾ Jiná místní verze ovšem hovoří o tom, že Martinice založil „Martinecz“, který Valdštejnům sloužil jako služební jezdec.³⁾ Skutečnou existenci Martina z Valdštejna dokládá zpráva z roku 1385, kdy ovšem Martin byl ve Štěpanicích kaplanem.⁴⁾ Pokud budeme vycházet z Profousova díla, jednalo se o ves lidí Martinových.⁵⁾

Tvrz v Martinicích není písemnými prameny ani lidovou pověstí doložena. Přesto ještě v 70. letech minulého století podle jednoho z již nežijících starousedlíků měla tvrz v Martinicích kdysi stávat. Její lokalizace je kladena na převážně lesnatou výšinu Hůru, nacházející se jižně nad železniční stanicí.⁶⁾ Zde se žádné stopy po zaniklé tvrzí nenacházejí. Pokud se ovšem se nejedná o více vzdálenější lokalitu, spornou fortifikaci, historicky náležející do osady Rovnáčova, dnes na katastru sousední obce Studence.⁷⁾

Obr. 1: Martinice v Krkonoších, tvrziště. Pohled ze severovýchodní strany (foto autor 2020).

Obr. 2: Martinice v Krkonoších, tvrziště – plán (zaměření a kresba autor 2017).

V roce 2015 při badatelském výletu jilemnického klubu historie Transsaltum za tělesem lesní železnice a zdejších rybníků došlo zcela náhodně k nálezům posud neznámé archeologické lokality. V lese za martinickým hřbitovem pod hrází vypuštěného, prameny ani lidovou tradicí zaniklého rybníka jsem objevil okrouhlý pahorek,⁸⁾ nacházející se uprostřed vzrostlého lesa. Souřadnice této lokality jsou 50.5860022N, 15.5457964E. Svou výškou až dva metry je viditelně umělým terénním útvarem. Ten se nachází vedle drobného toku, protékajícího výše zmíněným rybníkem a po třech stovkách metrů ústící do hlavního toku a to potoka Jilemky, který pokračuje k severu do města Jilemnice. Příčně kolem výšiny prochází lesní cesta od hřbitova, navazující na starou komunikaci, vedoucí do sousední obce Horní Branná, kde se nachází středověký farní kostel.

Následní inspekce archeologa turnovského Muzea Českého ráje doktora Jana Prostředníka potvrdila, že jde o středověkou blatnou lokalitu z počátků Martinic. Vše vychází ze zjištěných archeologických poznatků pro území v bezprostřední blízkosti dnešních Martinic. Nelze pak vyloučit, že se jedná o posud neznámé tvrziště, což by doložil pouze archeologický výzkum. Což bude vyžadovat další revizi dosažených poznatků.⁹⁾

Podle archeologických nálezů středověké keramiky vznik nejstarší osady na okraji Martinic spadá již do 13. století. Na dnešní severovýchodní straně obce Martinice při

Obr. 3: Martinice v Krkonoších, tvrziště. Pohled z východní strany (foto autor 2020).

toku potoka Jilemky včetně jeho vodotečí došlo k nálezům právě středověké keramiky, spojované s dehtářskou dílnou. Charakter této keramiky jednoznačně dokládá její použití s činností výroby dehtu. Nálezový materiál je uložen na archeologickém oddělení Muzea Českého ráje v Turnově.¹⁰⁾

Pro existenci lokality jako tvrziště hovoří skutečnost, že daná výšina byla obklopená podle původně viditelně bažinatého terénu viditelně vodním příkopem a analogie této polohy naznačuje fortifikační využití daného místa. Pouze archeologický výzkum by potvrdil možnost, že se zde nacházela nejspíše obranná věžovitá stavba. Ovšem náznak úzké šije na **jihovýchodní** straně by naznačovala, že tvořila hráz a lokalita je vlastně mlýn, ale šije není přepažena stopami výpusti. Neveliká plocha lokality nevylučuje možnost, že tu stávala tvrz věžovitého tvaru, obklopená pouze venkovním opevněním. Tím mohl být suchý či vodní příkop a venkovní val. Na Mladoboleslavsku se nachází rovněž neveliké tvrziště Solec,¹¹⁾ podobným případem je tvrziště Čiňov (k. ú. Jenišovice).¹²⁾

Poznámky: **1)** Sedláček, A.: Hrad, zámky a tvrže Království českého V. Praha 1887, s. 241. **2)** Jiříčka, B. a kolektiv: 500 let obce Martinice v Krkonoších. Martinice v Krkonoších 1992, s. 14–16. **3)** Flégl E.: Martinice pod horami. Beseda. Obrázkový čtrnáctideník Českého ráje a Podkrkonoší 2, č. 4, 1941, s. 56. **4)** Jenšovská V. (ed.): Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. (1378 dec. – 1419 aug. 16.). Tomus 1, Fontes archivi capituli metropol. eccl. Pragensis. Fasciculus 2, 1383–1387. Praga 1971, s. 442. **5)** Profous, A.: Místní jména v Čechách jejich vznik, původní význam a změny. 3. M–R. Praha 1951, s. 33. **6)** Pouze podle ústního informace, zaznamenané někdy na konci sedmdesátých let 20. století. Viz osobní archiv autora článku. **7)** Archeologický zjišťovací výzkum turnovského Muzea Českého ráje v roce 2016 nebyl publikován pro nedostatečně výsledky: pouze nález kulturních vrstev a přepálené mazanice. **8)** Fišera, Z.: Tři martinická tvrziště? Martinický zpravodaj 27, č. 1, 2017, s. 27–28. **9)** Pouze podle ústního sdělení PhDr. Jana Prostředníka. **10)** Prostředník, J.: Novopacké hrnčířství od pravěku po středověk. In: Z Českého ráje a Podkrkonoší 7. Semily 1994, s. 7–28. **11)** Fišera, Z.: Hrad a tvrže na Mladoboleslavsku. Mladá Boleslav 2002, s. 82–83. **12)** Nález lokality Čiňov z roku 2019 nebyl posud publikován.

Pevnost San Felipe v Guatemale

Petr Mikota

Na území dnešní Guatemaly se zformovala jedna z nejvýznamnějších amerických civilizací – Mayové. Její rozvoj byl přerušen příchodem Španělů. Konquistu zahájil Pedro del Alvarado, blízký spolubojovník Hernanda Cortéze, v roce 1524. Kontakt obou civilizací přinesl Mayům velká strádání, epidemie a výrazný pokles populace. Španělé zpočátku obyvatelstvo zotročili a tvrdě vykořisťovali. I když bylo přímé otroctví v roce 1549 zrušeno, vykořisťování a nucené práce pokračovaly až do 20. století. Mayové jako etnikum se však udrželi a tvoří dnes 40% populace. Hlavní město španělské Guatemaly se několikrát stěhovalo. V letech 1541–1776 se nacházelo v místě dnešního města Antigua Guatemala (Stará Guatemala). V rozsáhlém městě byly kostely, kláštery, paláce, dlážděné ulice, elegantní fontány. Opevněno nebylo – město bylo chráněno polohou v nadmořské výšce 1500 m daleko od pobřeží. I přes zničení několika zemětřeseními a sopečnou činností se dochovalo velké množství památek a Antigua je proto zapsána na seznamu světového dědictví Unesco. V roce 1776 bylo hlavní město přemístěno do seizmicky stabilnější oblasti – dnešní hlavní město Guatemala City.

Hlavní komunikační spojnicí země se Španělskem bylo údolí řeky Rio Dulce, která protéká několika jezery a ústí do Karibského moře. Obchodní středisko San Antonio de las Bodegas se nacházelo na jižním břehu jezera Izabal. Jezero je spojeno s mořem cca čtyřicetkilometrovým úsekem říční-

Situční mapa oblasti (www.mapy.cz).

San Felipe z ptáčích perspektivy (poslední cit. v pozn. 1).

ho toku, který byl v tehdejší době splavný pro obchodní ale i válečné lodě. Na rozkaz krále Filipa II (1554–1598) byla k posílení obrany pobřeží u výtoku z jezera na špičce poloostrova postavena v roce 1573 strážní věž. Útoky pirátů a bucanýrů – zejména anglických – pokračovaly a věž při nich byla pobořena. Proto byla v roce 1604 přestavěna kapitanem Pedro de Bustamantem, podle něhož se potom pevnost nazývala Fuente de Bustamante. Nicméně, útoky pirátů zesílily a v roce 1651 nařídil guvernér Antonio de Lara a Mogroviejo její opevnění zesílit a nově zformovanému hradu dal jméno španělského krále Filipa IV. Pevnost se nadále nazývala Castillo de San Felipe de Lara.

V roce 1669, s cílem zlepšit obranyschopnost, navštívil staveniště inženýr Martín de Andújar a poukázal na jeho nedostatky. Rekonstrukce začala 15. února 1688 a práce měl na starosti vojenský inženýr Andrés Ortiz de Urbina. Přestavba trvala sedm měsíců a pevnost získala dnešní podobu. Součástí opevnění byl i řetěz, který v noci přehrazoval řeku. V roce 1797 byly doplněny tři dělostřelecké bastiony a přidány dva další vojenské baráky.

Koncem 18. století získaly na důležitosti další přístavy, poklesl i vývoz indiga a pevnost ztrácela na významu. Rovněž docházelo k nájezdům tzv. „Mosquitos Zambo“ z delty řeky Motagua. To je etnická skupina vzniklá míšením uprchlých černých otroků s indiány, obývající dodnes pobřeží Karibiku od Yukatanu po Nikaraguu. Angličané je v 18. století podporovali zbraněmi, aby škodili Španělům. Mosquitos koncem 18. století zdecimovali obyvatele osad u jezera Izabal, a ty, které nezabili, prodali do otroctví na Jamajce. Pevnost byla později využívána jako vězení a posléze pustla. Teprve po vybudování nového přístavu v Puerto Barrios spolu se silničním spojením s vnitrozemím koncem 19. století byla Guatemala opět propojena s Karibikem.

San Felipe – věž Bustamante (foto P. Mikota 2019).

V roce 1955 byla pevnost kompletně rekonstruována pod vedením architekta Ferrús Roiga, který při tom využíval původní plány pevnosti. V roce 1999 byla stavba poškozena zemětřesením, ale byla opět opravena. Proto dnes vypadá jako nová. Jakožto jediný „hrad“ v Guatemale byla zařazena roku 2002 na seznam světového dědictví Unesco a je proto hojně navštěvována. Nejsou zde bohužel žádné informační tabule s výjimkou desky u vchodu, která uvádí rok postavení věže Bustamante 1595.¹⁾

San Felipe – pohled z věže Bustamante směrem k úžině (foto P. Mikota 2019).

San Felipe – bastion u vstupu (foto P. Mikota 2019).

Nevelká pevnost o rozměrech 50 x 30 m je položena na špičce poloostrova, od kterého je oddělena příkopem

San Felipe – dělová bašta u úžiny (foto P. Mikota 2019).

s padacím mostem. Přístup z vnitrozemí brání věž a bastion. Za čelní hradbou je velká hranolová věž označená jako věž poslední obrany – nejspíše ona starší věž Bustamante. Za ní je nádvoří po stranách obklopené dvěma budovami. Ve směru do úžiny je další čtverhranná věž a k ní je přistavěna dělová bašta. Nejsou zde použity žádné opracované kamenické prvky. Pevnost byla čistě účelové zařízení postavené z místního materiálu – vápence.

Poznámky: 1) <https://aprende.guatemala.com/cultura-guatemalteca/patrimonios/castillo-san-felipe-guatemala/>; wikiguate.com.gt/castillo-de-san-felipe/; es.wikipedia.org/wiki/Castillo_de_San_Felipe_de_Lara; www.guatevalley.com/que-visitacar/castillo-de-san-felipe-izabal/; <https://www.guatemala.com/guias/aventura/lugares-que-tienes-que-visitacar-si-viajas-a-izabal-guatemala/castillo-de-san-felipe.html> [29. 4. 2019].

Nápisová deska a párová heraldická prezentace na bráně zámku v České Kamenici

Vojtěch Barcal

Ve své diplomové práci se autor tohoto příspěvku zabýval reprezentací rodu Trčků z Lípy.¹⁾ V práci sledoval veškeré projevy, kterými se příslušníci rodu Trčků prezentovali navenek, a čím deklarovali svůj sociální status. Jedním z výrazových prostředků šlechtické reprezentace jsou i heraldické prezentace na stavbách, které šlechta postavila, ať už jde o kategorii prostoru symbolů moci, či symbolů zbožnosti. I přes to, že na konci diplomové práce bylo konstatováno, že autor postihl opravdu všechny projevy osobité trčkovské reprezentace, ukázalo se, že téma dosud nebylo zcela vyčerpáno.

Protože se většina majetků Trčků z Lípy nacházela ve východních Čechách a případné držení statků mimo toto území bylo jen spekulativní záležitostí, byly jednotlivé projevy trčkovské reprezentace v tomto regionu detailně zmapovány. Mimo region východních Čech se dnes nachází jen několik málo projevů trčkovské šlechtické reprezentace. Jde především o zvon Maria v jižní věži chrámu Panny Marie před Týnem, který dal spolu s dalšími dvěma donátory ulít Vilém II. Trčka z Lípy v roce 1553. Na zvonu je otisknuta medaile s Vilémovým erbem. Další heraldickou prezentací mimo území východních Čech je pak také predela pozdně gotického tzv. Želinského oltáře z roku 1526 z kostela sv. Vavřince v Želíně (okr. Chomu-

tov), dnes umístěný v Oblastním muzeu v Chomutově. Na predele jsou erby Opla z Fictumu a jeho manželky Doroty Trčkové z Lípy.

Obě tyto heraldické prezentace mimo území východních Čech byly v práci představeny. Opomenuta však byla jiná, oproti jiným neméně významná. Je to nápisová deska s párovou heraldickou prezentací na bráně zámku v České Kamenici. Pochází z roku 1631 a je umístěna nad portálem východní zámecké brány. Majiteli kamenického panství tehdy byli Vchynští (Kinští), konkrétně Vilém Vchynský z Vchynic a Tetova. Ten panství zdědil v roce 1619, v roce 1631 dokončil pozdně renesanční přestavbu zámku. Při té příležitosti dal nad východní bránu vsadit kamennou desku s vytesaným aliančním znakem Vchynských a Trčků z Lípy. Vilémovou manželkou totiž byla Alžběta Trčková z Lípy, dcera posledního žijícího Trčky Jana Rudolfa, sestra Adama Erdmana, který stejně jako sám Vilém zemřel jako jeden z posledních věrných Albrechta z Valdštejna v Chebu 25. února 1634. Oba, Vilém i Adam Erdman, byli Valdštejnovými švagry.

Nápisová deska datující přestavbu zámku se skládá z aliančního znaku Vchynských a Trčků. Erby jsou umístěny v oválných kartuších. Vlevo se nachází erb Vchynských tvořený třemi „vlčími zuby“. Vpravo je erb Trčků v klasické

Pohled na nápisovou desku s aliančním znakem. (Zdroj: Google Maps, online, cit. 2020-04-25, dostupné z: <https://goo.gl/maps/1ci1MMqjq6aMC2gs8>).

podobě o třech pruzích. Erby jsou odděleny jehlanem a lví hlavou, po jejích stranách jsou dvě a dvě číslice udávající letopočet 1631. Pod jehlanem jsou vytesány iniciály kameníka DS. Kartuše jsou korunovány korunami o pěti listech. Pod erby jsou vytesány texty. Text pod Vilémovým erbem zní: WILHELM GRAFF VON WIHNITZ VND TETTAW

AVF TÖPLITZ NEVSCHLOS KEMNITZ BENSEN HANSBACH RVMBVRGK VND SAHORSAN. ROM. KAY MATT RATH VND CA[MMER]ER. Tento text lze přeložit jako Vilém hrabě z Vchynic a Tetova na Teplicích, Zahrádkách, Kamenici, Benešově, Lipové, Rumburku a Zahořanech, římského císaře rada a komorník. Text pod Alžbětíným textem zní následovně: ELISABETH GRAFFIN WICHINSKIN GEBORNE GRÄFFIN TIRTSKIN VON DER LIPP AVFF TÖPLITZ NEVSCHLOS KEMNITZ BENSEN HAINSPACH RVMBVRG [...]SA.SAHORSA (Alžběta hraběnka Vchynská rozená hraběnka Trčková z Lípy na Teplicích, Zahrádkách, Kamenici, Benešově, Lipové, Rumburku a Zahořanech).

Párová heraldická prezentace nad bránou českokamenického zámku je jednou z mála dochovaných kamenicky zpracovaných párových heraldických prezentací příslušníků rodu Trčků. Pochází navíc z poslední etapy slávy rodu, který v roce 1634 přišel o veškeré mužské potomky.

Poznámky: Barcal, V.: Reprezentace rodu Trčků z Lípy. Diplomová práce, Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Historický ústav, Hradec Králové 2019.

Opevnění u Svaté Kateřiny

Zdeněk Procházka

Se zájmem jsem si v Hlásce 2020/2 přečetl článek pana Velkoborského o záhadných valech a příkopech u Svaté Kateřiny (okr. Klatovy). Svatá Kateřina je nedaleko od mého bydliště, a tak jsem se tam hned vypravil, ale k napsání článku jsem se dostal až nyní. Nejsem specialistou na novověká opevnění, ale ze situace na místě plyne, že se tu setkávají terénní reliktů minimálně ze dvou časově vzdálených období. Výrazný a dobře dochovaný sypaný val vysoký asi 150 cm je veden kolmo na dnešní silnici do Německa, která jím prochází. V tomto případě se s jistotou jedná o opevnění z 2. světové války vybudované zde československou armádou. Zcela totožné opevnění si můžeme prohlédnout asi 500 m nad vsí Ostrovem nedaleko Mutěňína (okr. Domažlice). Také zde přetíná val vysoký 100–150 cm silnici směřující ke státní hranici. Vlevo od silnice se val táhne asi 250 m a sleduje silnici, která se tu stáčí. Na druhou stranu dosahuje jeho délka asi 300 m a končí u skalnatého návrší (670,9 m n. m.)

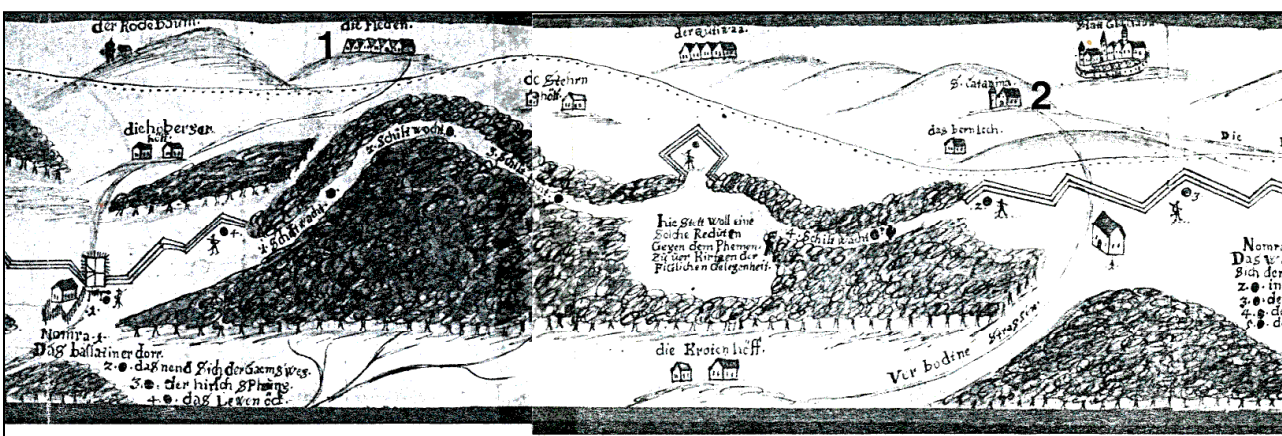
Obr. 1: Val u Svaté Kateřiny (foto Z. Procházka, duben 2020).

zvaného Kamenec. Před náspem na straně ke státní hranici je místy patrný mělký příkop, který ale vznikl při těžbě materiálu, z něhož je těleso valu navršeno. Na počátku 90. let 20. století se tu ještě nacházely řady betonových jehlanců spojených ostenatým drátem, které byly za tímto valem v širokém pruhu umístěny. Z terénní hrany, na níž byl val nad Ostrovem vybudován, je dobře vidět do údolí, v němž se nachází obec Rybník, z níž vedla cesta dál ke státní hranici. Za pomoci tohoto valu se dala cesta rychle uzavřít a bránit průjezdu vozidel, které ji nemohly kvůli valu objet.

Opevnění, které chránilo cestu nad Svatou Kateřinou, je s tím u Ostrova zcela totožné. Chybí tu jen onen mělký příkop, který prochází před valem a z něhož byl těžen materiál k jeho navršení. Zde se dostáváme k místu, které pan Velkoborský nazývá „prostupem“. Jedná se nejspíše o lom – hliník, v němž byl těžen materiál vhodný k navršení valu.

Obr. 2: Val u Ostrova (foto Z. Procházka, duben 2020).

Zbývá se zmínit o roklině připomínající úvoz staré cesty, která se táhne dál pod hranou návrší. Zde si nejsem jist, ale může se skutečně jednat jen o úvoz staré cesty, která je zaznamenána na druhém vojenském mapování (viz příslušný článek v Hlásce 2020/2). V každém případě vojáci československé armády, kteří budovali novodobé opevnění, existenci starého úvozu uvítali, neboť jejich val nemusel být dál budován a nahradila ho zmíněná deprese.

Opevnění, o němž se zmiňuje Josef Blau a které mělo být budováno před tzv. válkou o španělské dědictví bavorskou stranou na státní hranici, skutečně existovalo, nebo bylo bavorskou stranou alespoň vyprojektováno. Je

totiž podrobně zachyceno na historické mapě hranice mezi Furth im Wald a Grafenau z roku 1702. Mapa dosahuje délky 7 m a je uložena v mnichovském archivu (plánová sbírka č. 1906). V příloze je zobrazen výřez mapy mezi cestou z české osady Fleky, která je střežena uzavíratelnou branou se strážnicí a Svatou Kateřinou, kde cestu, která je označena jako uzavřená – zakázaná, přetíná val. Ale i zde stojí u cesty jakýsi strážný domek nebo celnice. Před opevněním je tečkovanou linií a plnou čarou označen průběh tehdejší hranice. Zmíněné pevnění bychom proto měli hledat na tehdejším bavorském území, pokud bylo tedy skutečně realizováno.

Drobnosti, dodatky, opravy, informace, zajímavosti, ohlasy

Záhadný hrad Lonec

Petr Rožmberský

Státní oblastní archiv v Třeboni digitálně zpřístupnil množství archiválií, mezi nimi také list s regestem: Jiřík z Mladějovic informuje Wolfa z Ryžmberka o vyhnání paní Wesprocharové z jejího hradu Lonec panem Janovským. Nedatovaný list byl podle historických souvislostí přičten roku 1517.¹⁾

Tento list byl vydán ve Sborníku historickém roku 1886: „Urozenému vladyce panu Wolfovi ze (sic!) z Ryzumberskému, panu tatíkoví mému milému buď. Službu svú vzkazují urozený pane Wolfe, tatíku muoj milý! Napřed bych vám přál štěstí i zdraví i všeho dobrého se vši vaší rodinú. A milý pane votče! Dávám vám

znání o přihodě páně Janovského, co mu jest se přihodilo s paní Vešprocharovou, o zámek Lonci (sic!), že jest byl vzal zámek paní a sám jej držel a sehnal její služebníky všechny dolů a také jest ani paní pustiti na zámek nechtěl. A tak jest několik dní zámek držel. A potom jest se paní sebrala s sedláky i dobývala ho i nemohla [ho] dobýtí, i táhla dolů do druhého zámku odtud [odtud půl míle] i položila se tu. A jeden služebník páně Janovského sešel dolů tu noc fortnú, i nezavřel po sobě fortny a paní o něm zvěděla, že jest u frejjeřky i dala ho jíti a on jí povědě, že není fortna zavřena. A ona ihned tam táhla, tu fortnú lidí do zámku pustila, i tak naň vpadli, že se musil dolů spustiti a nětco i zámku spálil a co tam měl, toho všeho tam nechati musil; pak neví, jaký to konec vezme. A s tím daj pán bůh abyšte se dobře měli a zdraví byli, toho bych vám věrně přál. Jiřík z Mladějovic⁴²⁾

Hrad Lansee, Landzser, Lonec (citace v pozn. 6).

Jiřík nazývá Volfu „tatíkem“ – byl nejspíše jeho kmotrem (slovensky krstný otec). Poznáváme způsob dobývání hradu (dokonce ve spolupráci se sedláky), neznáme však důvod obsazení hradu Janovským a dopis neposkytuje žádné vodítko k lokalizaci hradu Lonec.

O hradu Lonci se zmiňuje také král Ludvík v dopise z 9. března 1518 stavům Království českého, Markrabství moravského a Knížectví slezského, kteří byli nedávno na sjezdu v Kladsku. Regest treboňského archivu obsáhlý dokument shrnuje takto: Král Ludvík ujišťuje stavby shromážděné v Kladsku, že vydal příkaz k vymýcení narušitelů klidu v Čechách a Moravě i ve Slezsku a k potrestání paní Wesprocharové za přechovávání lupičských hord ve svém hradě Lonci.³⁾

Z obsáhlého dopisu se mimo jiné dozvídáme, „že na tento čas na větším díle v Království tomto našem uherském svá přechovávání takoví lidé mají, prosíme nás, abychom toho bez meškání zastaviti rozkázati ráčili. Věděti vám na to dáváme, že jsme my také před některým časem minulým dříve, nežli jest nás takové psaní vaše došlo, slyšeti ráčili, kterak by někteří z těchto lotrův, kterýchžto jména sem jste poslali, na zámek Landzee v ochranu k paní Weysprocharové(?) jsou se vzali, kterážto věc, když jsme nejprve psaní a rozkázání do kraje tohoto k těm pomezním ke všem pomoci učiniti aby se uvazovali a k tomu zvláštní pilnost měli, aby takových lotrův zjímati mohli. K tomu se míti chceme, aby oni v tomto Království svých hnízd a fedrunky neměli, což by naše důstojenství, tudíž i Čechům a Moravanům, Slezákům, k tomu i Uhrům, horšího a neslušného bylo, jestliže by jich zločinnost bez konce dále trpěna byla, neb aby dokonání jestli potřeba bude, radu a pomoc vaši žádati budeme. A tu paní, která těch zločincův do zámku Landzee proti vůli naší vpusťla, tak trestati chceme, aby se ona i s těmi, kteréž přechovává, odtud jíti musejí“.⁴⁾

Také zde nic neukazuje na lokalizaci pojednávaného hradu. Poznáváme však jiný tvar jeho jména; namísto českého Lonec německý Landzee.

Zdá se, že záhada je rozřešena – dnes se hrad Landsee nachází v Burgerlandu, jedné z rakouských spolkových zemí, táhnoucí se při hranicích Rakouska s Maďarskem (Maďaři jej nazývají Landzser). Je poprvé připomínán v predikátu již roku 1158. Hrad ztratil svou vojenskou důležitost ve druhé polovině 18. století a byl ponechán svému osudu.⁵⁾

Roku 1506 získal panství hradu Landsee „Ulrich von Weispriach“, pán na Kobersdorfu. Vdova po něm Gertruda na hrad sezvala lapky a různé nekalé živly. Nakonec byla v roce 1523 banda čítající až 200 mužů rozprášena a Gertruda zemřela ve vězení.⁶⁾

Zdálo by se, že se pan Janovský angažoval v boji směřujícím „ke zkáze těchto hubcův a lotrův“ (jak se praví a vyzývá v královském listu). Ovšem zdání klame. Šlo o Heřmana Janovského z Janovic na Janovicích a Bystřici. Byl „mysli dobrodružné a oddal se námezdním službám“, válčil s bavorským knížetem

i s českým králem. Paní Weispriacherová mu (a jeho synovi Oldřichovi) na svém hradě poskytla útulek, ale on se jí za to odměnil tím, že její hrad obsadil (viz výše). Heřman zemřel před rokem 1536.⁷⁾

Poznámky: 1) Státní oblastní archiv (dále SOA) Třeboň, fond Historica Třeboň 1216-1659 (1696), sign. 3708, inv. č. 4429. Dostupné na: <https://digi.ceskearchivy.cz>. 2) Rezek, A.: Drobnosti historické, Sborník historický IV/1886, č. 6, s. 376. V hranatých závorkách doplněn autorem tohoto příspěvku chybějící text podle originálu. 3) SOA Třeboň, fond Historica Třeboň 1216-1659 (1696), sign. 3711, inv. č. 4432. Dostupné na: <https://digi.ceskearchivy.cz>. 4) Citace v pozn. 3. 5) <https://pruvodce.rakouskem.cz/burgenlandsko-zricenina-hradu-landsee> [4. 3. 2019]. 6) <http://www.palba.cz/viewtopic.php?p=176608> [4. 3. 2019]. 7) Klř. [Kolář, M.]: Janovský z Janovic. In: Ottův slovník naučný XIII. Praha 1898, s. 27.

Peripetie při záchraně hradní zříceniny – hrad Blansko

Zřícenina hradu Blansko (okr. Ústí nad Labem) se nachází asi 6 kilometrů severovýchodně od krajského města Ústí nad Labem mezi obcemi Ryjice a Mírkov. Leží na tefritovém kopci, zdvihající se ze zvlněné náhorní plošiny, spadající o pár kilometrů dál na jihu prudce do Labského údolí. Na západní straně hradní vrch strmě klesá do údolí Neštěmického potoka, takže jeho vrchol je přístupný pouze od jihu a východu.

Hrad Blansko od severozápadu (foto J. Novotný).

Hrad Blansko byl založen na přelomu 14. a 15. století děčínskou větví mocného rodu Vartenberků. Ve druhé polovině 16. století se centrum i správa panství přestěhovala do pohodlnějšího zámku v Krásném Březně a nevyužívaný hrad se postupně změnil na zříceninu. Zájem o zříceninu hradu se znovu objevil koncem 19. století. Oprav se hrad dočkal až roku 1931, kdy německý Horský spolek z blízkých Neštěmíc opravil zbytky zdiva a vybudoval vyhlídkovou plošinu. Po odsunu německého obyvatelstva zůstal hrad mimo pozornost a postupně zarůstal vegetací. Počátkem 80. let zde proběhl inženýrsko-geologický průzkum, který zkoumal možnosti přesunout sem injektážní techniku využitou při zpevnění střekovské hradní skály a postavit zde restauraci. Naštěstí tehdy zůstalo jen u záměru.

V průběhu roku 2007 přecházel zpět na obec Ryjice její historický majetek – lesy včetně pozemku se zříceninou hradu Blansko. Paradoxem je, že zřícenina sama leží na katastru sousední vsky Mírkov, patřící k obci Povrly. Tou dobou z hradu zbývalo jen zcela zarostlé a rozpadající se zdivo obvodových hradeb, na několika místech hrozící zřícením. Místní patriot Jiří P. se obrátil na tehdejší ryjickou starostku s návrhem na založení občanského sdružení, které by se o zříceninu hradu staralo. Poté kontaktoval hradního nadšence a tvůrce (tehdy soukromých, dnes spolkových) webových stránek o Blansko Jana P. Na veřejnou výzvu se přihlásilo pár dalších zájemců, z nichž vydržel dodnes jen Josef N. Občanské sdru-

Akce na hradě (foto J. Ptáček).

Malý prak na jedné z akcí na hradě (foto J. Ptáček).

žení pro záchranu hradu Blansko bylo registrováno na ministerstvu vnitra dne 15. 11. 2007 (roku 2015 podle nového zákona přejmenováno na Spolek pro záchranu hradu Blansko). Kolektivním členem sdružení je i vlastník hradu obec Ryjice, která má pro svého zástupce rezervován post předsedy. Později se ke spolku přidalo několik jednotlivců jako Martin J. a Marek R. Úkolem číslo jedna bylo sehnat dostatek finančních zdrojů na statické zajištění zdiva hradu. K tomu však vedla ještě dlouhá cesta.

Ve spolupráci s obcí a dobrovolnými brigádníky bylo provedeno vysekání náletů a částečné odlesnění jádra hradu. Pro zvýšení zájmu o jeho obnovu se začalo s pořádáním turistických hvězdicových pochodů. Z prvních menších získaných prostředků byla zbudována turistická informační tabule a obnoven křížek na rozcestí pod hradem (2009). Mezitím probíhalo období neviditelné, ale náročné administrativní práce. Bylo nutné získat vyjádření NPÚ, ústeckého muzea, archeologů a stavebního úřadu. Dále byla vypracována a schválena dlouhodobá „Koncepce opravy hradu“, spolek získal zříceninu hradu od obce do pronájmu a konečně v roce 2010 získal i stavební povolení k opravám. Velkou výhodou bylo, že zakládající členové spolku měli značné zkušenosti v oblasti stavebnictví a realit.

Od roku 2011 se postupně daří získávat prostředky z dotačních programů hlavně Ministerstva kultury ČR a Ústeckého kraje, které jsou použity k opravám hradu. Příprava žádostí a dodání požadovaných podkladů je značnou administrativní zátěží, kterou stát z roku na rok zvyšuje. Prioritou bylo využití havarijních programů bez požadované spoluúčasti. Navíc trvalo několik let od vzniku spolku, než jsme na účtu nahospodařili sumu nutnou pro překlenutí počátků stavební sezóny, protože případné dotace na účet přichází každoročně až ve

druhé polovině roku. Bohužel dotační tituly jsou vždy jen jednoleté, takže lze jen těžko pracovat s dlouhodobým zajištěním výhledem. Současné dotační tituly již vyžadují spoluúčast v rozsahu desítek procent. To způsobuje malým spolkům, složeným z několika členů, nepřekonatelné potíže. Systém čerpání evropských peněz prostřednictvím Programu rozvoje venkova Leader, kdy do díla vložíte svoje prostředky, a do poslední chvíle není jisté, zda úředník rozhodne o neposkytnutí již vyřízené dotace (třeba i jen pro směšnou formální chybu) je pro malý spolek jako jsme my také nepoužitelný. Do takového rizika nemůže jít ani nevelká obec Ryjice jako vlastník hradu.

Zpočátku byla část prací, hlavně přípravných, vykonávána svépomocí, ale brzy bylo nutné na větší práce nacházet výběrovým řízením vhodnou firmu. Specifický způsob zdění, práce na odlehlém a špatně dostupném místě bez vody, elektřiny a zázemí v období celostátní stavební konjunktury velký zájem nevzbuzuje. I přes všechny problémy se postupně podařilo zazdění průvalu ve východní hradbě, zazdění kaveren u pat hradeb prakticky po celém jejich obvodu, oprava turistické vyhlídkové plošiny, zbudování nové severní vyhlídky na vršku hranolové věže a pokračuje se opravami korun hradebních zdí. Odlehlost místa a drsnější podnebí si vynutily občas kompro-

Oprava průvalu hradeb (foto J. Ptáček).

misy, ale s výsledkem je zatím obecná spokojenost, jak u laické veřejnosti, tak u památkového dohledu NPÚ. Dosud jsme na hradě postavili zhruba 3 miliony Kč.

Členové spolku pořádají 2x až 3x ročně brigády na běžnou údržbu a úklid areálu. Účastní se jich někdy i některá složka z obce (hasiči, nezaměstnaní vykonávající veřejné práce, apod.), skupiny zaměstnanců firem z regionu v rámci teambuildingu, keškaři nebo skauti. Spolek dnes funguje jako jakási servisní organizace, která zajišťuje zdarma činnosti, které by obec musela objednávat a vyřizovat jako vlastník, včetně žádostí o dotace. Vzájemná spolupráce ale může přinášet i problémy. Spolek má sice hrad v dlouhodobém pronájmu a zároveň je obec jeho kolektivním členem, ale každé čtyři roky se vedení obce po volbách změní. Je logické, že oprava zříceniny není prioritou jejího rozvoje. Dosud se nám vždy povedlo navázat s novým vedením Ryjic kontakt, vysvětlit mu principy spolupráce a její výhodnost pro obec a obhájit tak svou činnost.

Pro zvýšení povědomí o hradu spolek pořádá také kulturní akce. Kromě několika samostatných (Keltové na hradě Blansko...) proběhlo v letech 2007–2013 sedm ročníků „Hvězdicových pochodů na hrad Blansko“. Návštěvnost dosáhla až 800 lidí. Hrad je ale i tradičním cílem akcí Klubu českých turistů při „Novoročním výstupu na hrad Blansko“ a „Májovém pochodu na Kozí vrch“. Pravidelně je zde také stanoviště akce „Keltský telegraf“. Při některých cizích akcích, případně pro větší předem objednané skupiny návštěvníků zajišťují členové spolku prohlídku hradu s odborným výkladem.

Vyhlídková plošina na cisternové věži (foto M. Rubeš).

Návštěvnost hradu odhadujeme na 7 – 10 tisíc návštěvníků ročně. Přesto spolek neuvažuje o zpoplatnění přístupu. I tak nám návštěvníci s opravami pomáhají. Na přístupovou cestu jsme umístili texty se žádostí, aby návštěvníci vynesli z úpatí kopce nahoru na hrad nějaký kámen. Tím získáváme materiál pro další opravy. Areál hradu sice tvoří ideální přírodní amfiteátr, ale případné hromadné akce naráží na problémy s infrastrukturou – chybí prostory pro parkování, toalety, voda, elektřina a celkově zázemí. Hrad tak prozatím zůstane romantickým místem pro individuální turistiku. Nevadí nám vyjížděky na koních z okolních ekofarem, bitvy airsoftových týmů, cyklisté nebo nocující návštěvníci, pokud po nich nezůstane nepořádek. Méně vítání jsou motorkáři a jezdci na čtyřkolkách. Těší nás, že se na hradě konaly i svatby a fotily se zde modelky do kalendáře. Občas se objeví i extrémisté – chvíli tu bydlel bezdomovec, vyšinutý zahradník zde neúspěšně budoval leknínové jezírko a nedávno na skalním žeburu vedle vstupu stárnoucí doyen pískařských prvolezců bez povolení navrtal via ferratu (lezeckou zajištěnou trasu).

Libůstkou pro členy spolku je spolupráce s archeologem Mgr. Milanem Sýkorou z Ústavu archeologické památkové péče severozápadních Čech v Mostě, se kterým se nám podařilo najít na hradě několik zapomenutých objektů a určit fáze jeho stavebního vývoje. Výbornou spolupráci máme také s pracovníky Muzea města Ústí nad Labem. Poskytli nám fotodokumentaci archeologických nálezů z hradu a historické fotografie ze svého archivu. Na oplátku jsme se podíleli na přípravě výstavy o středověku na Ústecku. Ředitel Oblastního muzea v Děčíně Mgr. Vlastimil Pažourek nám pomáhá s orientací v regionálních dějinách a souvislostech genealogie rodů sídlících na hradě, zejména Vartenberků.

Členové spolku se snaží i o propagaci hradu Blansko v médiích. Podíleli se na mnoha článcích v regionálním tisku, uspořádali několik veřejných přednášek, vystoupili vícekrát v rozhlasu (ČRo Sever) i v televizi (pořad ČT Toulavá kamera). Zúčastnili se i natáčení dvou dílů videoseriálu Hradů, zámků a tvrzí českého severozápadu, dostupných na youtube kanálu Historie v terénu – Litvínovsko. Nejnovějším výsledkem našeho dlouhodobého bádání v dějinách hradu, osudech jeho držitelů a stavebního vývoje hradu by měla být monografie, kterou vydá v dohledné době nakladatelství Ing. Petra Mikoty v edici Zapomenuté hradů, tvrzí a míst.

Samořejmě známe i věci, které se spolku nedaří. Nezískali jsme například stálé sponzory. Občas nás podpořili jednotlivci, firmy nebo nadace, ale jen nárazově. Nepodařilo se bohužel vybudovat stálý tým spolupracovníků pro údržbu hradu nebo pořádání akcí. A do budoucna je nutné rozšířit a omladit členskou základnu spolku.

Zajímavou inspirací pro nás byly otázky studentů Vysoké školy ekonomické v Praze, které nám položili v rámci studia

ekonomiky spolků. Vyplynulo z nich, že nevyužíváme moderní metody marketingu, crowdfunding, málo využíváme pro činnost online prostor a nemáme zajištěn trvale udržitelný rozvoj hradu z hlediska ekonomiky. V našich odpovědích jsme se studentům snažili vysvětlit, že ekonomika by měla být v rovnováze s ostatními složkami existence vyspělé společnosti. Hrad je památkou tvrdé práce našich předků. V jámách uhelných lomů zanikly jejich obce, obydlí, hřbitovy i jejich kosti, meze jejich polí byly rozorány. Jedinou památkou na tisíce z nich jsou skrovny zbytky hradu postaveného jejich rukama.

Komerční využívání hradu soukromými subjekty by vedlo ke ztrátě charakteru místa, které slouží k setkávání lidí a pro duševní odpočinek v přírodním prostředí. Každá souvislá ekonomická činnost je zde problematická. Udržitelnost ano, ale i ekologická a památkářská.

Tak takhle to už čtrnáctý rok vedeme my. Pochlubíte se svými radostmi a strastmi někdo další?

Za Spolek pro záchranu hradu Blansko

Marek Rubeš – Josef Novotný

Konference Křivoklát 2020

Ve dnech 30 a 31. 10. 2020 se v areálu hradu Křivoklát uskuteční již V. ročník kastellologické konference věnované památce prof. Tomáše Durdíka. Její účastníci mají možnost publikovat své příspěvky v recenzovaném časopisu *Castellologica bohemia*. Součástí konference bude, mimo jiné, prohlídka hradního areálu zaměřená na archeologii a stavební historii. V hradní kapli pak bude sloužena pobožnost za prof. Tomáše Durdíka. Konferenční poplatek není požadován. Ubytování možno zajistit.

redakce

Neznámá tvrziště v Dobřenicích (Rohoznici)

Petr Nožička

První z tvrzišť leží na hřebenu severně od zámku Rohoznice nad údolím Rohoznického potoka. Katastrem dnes už patří k Dobřenicím (okr. Hradec Králové). Tvoří ho pahorek, který je na severu a východě oddělen okružním příkopem. Na západě a jihu je tvrziště chráněno přirozenou hranou hřebenu. Tvrziště je ploché, na východě na kraji chráněno zvýšeným valem, bez jakýkoliv stop zástavby. Lokalita je zcela bez nálezů. Vypadá to, že tvrz nakonec nebyla dostavěná, natož obydlená. Na severu je přes příkop vybudovaná „přístupová cesta“, jež může být pozdějšího data, anebo

Obr. 1: Dobřenice – pohled na tvrziště od východu (foto P. Nožička, únor 2020).

Obr. 2: Dobřenice – východní příkop (foto P. Nožička, únor 2020).

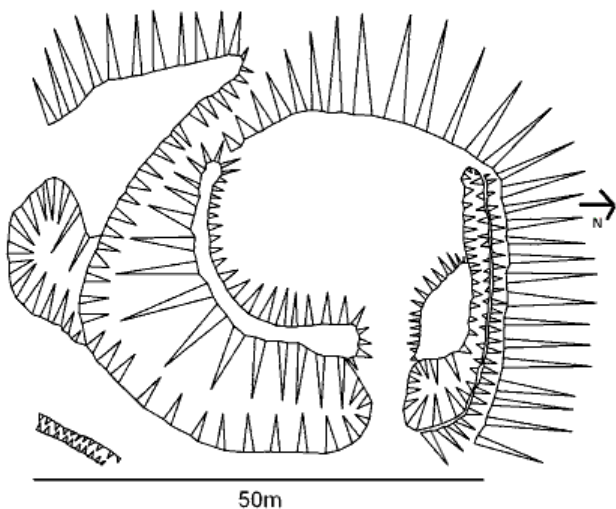
Obr. 3: Dobřenice – pohled na příkop ze severu (foto P. Nožička, únor 2020).

Obr. 4: Dobřenice – pohled na příkop ze severu, vpravo rampa na tvrziště (foto P. Nožička, únor 2020).

Obr. 5: Dobřenice – pohled z východu (foto P. Nožička, únor 2020).

Obr. 6: Dobřenice – plán tvrziště (autor J. Skala).

příkop nebyl nikdy dokončen a sloužila jako stavební komunikace. Nedaleko leží tvrziště Rohoznice, uváděné v Encyklopedii českých tvrzí.¹⁾ V blízkém okolí Klechtáveckého rybníka či přímo v zatopené ploše lze, dle studenta archeologie Bc. Jana Skaly, na základě nálezů ze zaniklé plůžiny západně od rybníka očekávat existenci zaniklé středověké vsi datovatelné na konec 13. století.²⁾ Zajímavostí je i, že dřívější název rybníka byl Starý Rohozdnic, což by mohlo svědčit o tom, že zde bylo původní situování obce, která později změnila své místo. Buď šlo o možná nikdy nedostavěný opětný bod používaný při správě majetku opatovického kláštera. Jako jeho majetek je ves Rohoznice zmiňována už v roce 1372.³⁾

Tuhle domněnku by vylučovala nedaleká zaniklá lokalita Blatník, která bezpochyby zmiňovanou funkci měla. Po zániku opatovického kláštera byla součástí panství Kunětická Hora Diviše Bořka z Miletínka. V tomhle období je vznik a stavba tvrze spíše vyloučena. V roce 1480 ji držel Jan Otec z Chrastu, což byl možný stavitel tvrze a její dostavba připojením k panství v roce 1491 Pernštejnů ztrácí smysl.⁴⁾

Další tvrziště se nachází v polích v místní části Stará Břeclav (Břeclav, okr. Břeclav) nedaleko hřbitova a je místními nazývané Štymbek. Jde o výrazný remízek, který vypadá jako velký „ostrov“ v poli. Vzhledem ke geologické situaci lze vyloučit, že by šlo o přírodní útvar (skalku), nebo že vznikl prostým vybíráním kamenů z pole. Jsme totiž v nivě řeky Dyje a velké kameny zde nejsou a navíc je na to dost rozlehlý. Pravděpodobně jde o umělý objekt typu motte, tvořený plošinou se dvěma výraznými prohlubněmi. Tady bych spíš předpokládal, že jde o pozůstatky klučících her než o stopy budov. Na severovýchodě se nachází asi nejpatrnější stopa po příkopu. V 70. či 80. letech zde proběhl povrchový sběr, který měl obsahovat střepy odpovídající začátku 15. století. Je více než pravděpodobné, že objekt byl spojen s husitskými aktivitami

Obr. 7: Štymbek – pohled na plochu tvrziště (foto P. Nožička, duben 2007).

Obr. 8: Štymbek – hrana tvrziště (foto P. Nožička, duben 2007).

Obr. 9: Štymbek – pohled na celé tvrziště (foto P. Nožička, duben 2007).

v okolí hradu Břeclav. Tuto lokalitu jako možnou středověkou zmiňuje Josef Unger v Archeologických památkách na okrese Břeclav z roku 1988.⁵⁾ K tvrzení je nejlepší jít po podzimmých zemědělských pracích. Po orbě je dosti bahnitě (místní jíly).

Poznámky: 1) Kolektiv: Encyklopedie českých tvrzí 2. Praha 2000, s. 649. 2) Ústní sdělení nepublikované informace Bc. Janem Skalou. 3) <https://www.rohoznice.cz/historie> [3. 4. 2020]. 4) Citace v pozn. 3. 5) Unger, J.: Archeologické památky na okrese Břeclav. Přehled nemovitých památek s pozůstatky viditelnými v terénu, Míkulov 1988, s. 24.

Už jste četli...?

Zdeněk Ruda, **Tajemství hradu Rabí** (Starý most, 2020, 156 s.) Výpravná, bohatě ilustrovaná publikace z pera regionálního badatele vychází k 600. výročí prvního dobytí hradu husity.

Jan Štětina – Dalibor Janiš a kolektiv, **Tvrz Kurovice. Stavební vývoj, historie a archeologie šlechtického sídla na pomezí tvrze a hradu.** (NPÚ, ú. o. p v Kroměříži, 208 s.) Monografie předkládá aktuální stav poznání stavební historie objektu, kde generální oprava umožnila její důkladný výzkum.

Heraldická ročenka 2020. Na jejich stránkách nalezneme články o heraldických památkách kaple hradu Bítov (autor P. Kropáček).

Historická geografie 46, č. 1, 2020. Problematiky středověkých šlechtických sídel se týká stat' R. Šimůnka „Územní a rezidenční strategie české šlechty ve středověku. Doména Zajíců z Házmburka“ (s. 7–71).

Památky jižních Čech 10, 2020. Ročník obsahuje zprávu o archeologickém výzkumu studny ve sklepech hradu Landštejna (autor Z. Kolářová).

Vlastivědný věstník moravský 72, č. 1, 2020. V čísle je zařazen v rámci drobností také příspěvek J. Ungra, dokládající magické praktiky při stavbě hradů na příkladu hradu Trmačov (okr. Brno-venkov).

Zprávy památkové péče 4/2019. Číslo časopisu vydávaného NPÚ přináší také aktuální poznatky k památkovým dějinám a restaurování hradu Karlštejna. Několik článků (autoři P. Skalický, A. Pokorný, J. Klípa, M. Pavlíková) se věnuje malbám a plastickému dekoru zdobících karlstějské kaple. Z. Chudárek píše o stavebních proměnách menší věže, J. Pařízková Čevonová s M. Pařízkem o projektu věžních podsebití architekta F. Schmidta z doby rekonstrukce hradu v 19. století. Vedle toho se K. Adamcová v příspěvku zabývá štukovou výzdobou průjezdu zámku Červený Hrádek u Jirkova.

Václav Chmelíř

Zprávy z klubu

Rada

Kontaktní adresa: KAS, K Fořtovně 202/23, 312 00 Plzeň. Tel. 606 666 418, e-mail: marcela.lodrova@seznam.cz. Internetové stránky: <http://www.klub-augusta-sedlacka.cz>.

21. ročník **konference Dějiny staveb** se koná ve dnech 9. – 11. 4. 2021 v Centru stavitelského dědictví v Plasích. Přihlášky na adrese pmikota@post.cz, podrobnosti na www.evida.cz/shp.

Pokladníci poboček **nejpozději do 15. prosince 2020** odešlou na účet Rady KASu č. 236531078/0300 vybrané peníze – „desátek“ (10 Kč za člena v roce 2020) a **předplatné Hlásky na rok 2021** (60 Kč za předplatitele). Zároveň je nutné

poslat na e-mail marcela.lodrova@seznam.cz jmenné seznamy platících desátek a platících Hlásku.

Hlásku 2021 mají zdarma členové KASu přispěvší do Hlásky 2020. Z pobočky **Plzeň** J. Anderle, Z. Gersdorfová, Z. Hermsdorfer, J. Hložek, V. Chmelíř, F. Kasl, T. Karel, V. Lang, T. Mařík, P. Mikota, P. Nožička, Z. Procházka, z pobočky **Hradec Králové** V. Barcal, Z. Fišera, J. Slavík, z pobočky **Praha** J. Boukal, K. Knop, J. Synek, P. Valenta, J. Varhaník.

jednatelka Marcela Waldmannová

Oprava ve vyúčtování v roce 2019: Zůstatek 60 289,39 Kč. Příjmy: 146 417,81 Kč (dotace na DS od MK 55 000, od MP 40 000, od Plz. kraje 30 000, na Hlásku od MP 6 300, od poboček na Hlásku 12 060, desátek 2 840, dar 208, úrok 9,8). Výdaje: 152 502 Kč (sborník DS 125 000, Hláška 23 950, stránky 2444, poštovné 208, vedení účtu 1200). Zůstatek: 54 205,2 Kč.

pokladník Ivan Štrunc

Pobočka Plzeň

Kontaktní adresa: KAS, K Fořtovně 202/23, 312 00 Plzeň. Tel. 606 666 415, e-mail: tokarel@seznam.cz.

Schůzky v červenci a srpnu byly tradičně bez přednášek, na schůzce v září proběhla přednáška M. Novobilského a M. Cikána na téma: Rekonstrukce Žlutice kolem roku 1750.

Tomáš Karel

Zpráva o hospodaření v roce 2019: Zůstatek 34.440 Kč. Příjmy: 14.470 Kč, z toho členské příspěvky 4.330 Kč, Dary 4.410 Kč, desátek + Hláška 5.730 Kč. Výdaje: 17.103 Kč z toho poštovné 4.160 Kč, přednášky 2.400 Kč, ostatní 1.743 Kč, převod Radě za 2018 8.800 Kč. Zůstatek 31.807 Kč.

pokladník Ivan Štrunc

Další informace od poboček

redakce do uzávěrky tohoto čísla neobdržela.

Kontakty na ostatní pobočky:

Pobočka Praha

Kontaktní adresa: KAS Pobočka Praha, PhDr. Helena Klímová, Tř. Milady Horákové 133, 166 21 Praha 6 – Dejvice, e-mail: Petr Valenta, geomess@volny.cz.

Pobočka Hradec Králové

Kontaktní adresa: Ing. Jiří Slavík, Nerudova 1210, 517 41 Kostelec n. Orlicí, e-mail: slavik.jiri@npu.cz, jaro-slav_cerny@centrum.cz.

Pobočka Brno

Kontaktní adresa: Stanislav Pivoňka, Bořetická 4, 628 00 Brno, e-mail: st.piv@seznam.cz.; Ing. Pavel Švehla, Ondráčkova 3, 628 00 Brno-Líšeň, e-mail: svehla.pavel@volny.cz.

Pobočka Zlín

Kontaktní adresa: KAS pobočka Zlín, MUDr. Jiří Hoza, Česká 4760, 760 05 Zlín. Tel. 737177346. E-mail: jihaz@post.cz. Int. stránky pobočky: <http://www.kaszlin.estranky.cz>.

Pobočka Humpolec

Kontaktní adresa: KAS, pobočka Humpolec, Hradská 818, 396 01 Humpolec, E-mail: kocmani.hu@seznam.cz, frantisek.kocman@mesto-humpolec.cz, tel: 777347511. Internetové stránky pobočky: <http://www.hrad-orlik.cz>.

Uzávěrka dalšího čísla: 10. 12. 2020

(vyjde v první lednové dekádě 2021)

HLÁSKA, zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka. ISSN 1212-4974.

Vychází čtvrtletně. Toto číslo vyšlo v 1. říjnové dekádě 2020.

Šéfredaktor Mgr. Václav Chmelíř, Ph.D. (rozumber@post.cz.), technický redaktor ing. Petr Mikota (pmikota@post.cz), redaktor pro internet Milan Novobilský (klub_augusta_sedlacka@centrum.cz).

Adresa redakce: Klub Augusta Sedláčka, K Fořtovně 202/23, 312 00 Plzeň.

Vydává Klub Augusta Sedláčka za přispění statutárního města Plzně.

Registrováno pod značkou OK UmP 23/1991. 350 výtisků.